

Eugeniusz Weron

Biuletyn teologii laikatu (86)

Collectanea Theologica 65/3, 191-202

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BIULETYN TEOLOGII LAIKATU (86)

Zawartość: I. SYMPOZJUM POŚWIĘCONE AKCJI KATOLICKIEJ – 1. Ogólne założenia – 2. Polskie uwarunkowania – 3. Dyskusja panelowa. II. ORGANIZACJE LAIKATU POLSKIEGO A AKCJA KATOLICKA – 1. Duch Święty wzywa wszystkich – 2. Prawo do zrzeszania się świeckich – 3. Kościelny charakter zrzeszeń laikatu – 4. Po owocach poznacie ich – 5. Posługa pasterzy – 6. Kapłani, diakoni, katechiści, Akcja Katolicka – 7. Wymagania stawiane Akcji Katolickiej.*

I. SYMPOZJUM POŚWIĘCONE AKCJI KATOLICKIEJ

W dniach 27-29 kwietnia 1995 r. w gamachu Wyższego Seminarium Duchownego w Oltarzewie odbyło się sympozjum na temat: AKCJA KATOLICKA DZISIAJ. Sympozjum zostało zorganizowane przez Instytut Teologii Apostolstwa, który jest związany organizacyjnie z Akademią Teologii Katolickiej w Warszawie oraz ze wspomnianym Wyższym Seminarium Duchownym. Szczególną okazją do sympozjum była 200 rocznica urodzin św. Wincentego Pallottiego, założyciela Zjednoczenia i Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego. Z tego powodu sympozjum miało bardziej uroczysty i międzynarodowy charakter, co wyrażało się w doborze prelegentów oraz w językach referatów (język angielski oraz włoski). Wśród zagranicznych gości uczestnikami byli: Ks. S. Freeman generał Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego, Kard. E. Pironio przewodniczący Papieskiej Rady ds. Świeckich, reprezentowany przez podsekretarza Rady Carriquiri Guzmán, Daniele De Paoli reprezentant Włoskiej Akcji Katolickiej, dyrektor Weisskircher reprezentant Austriackiej Akcji Katolickiej. Wśród polskich prelegentów znaleźli się członkowie episkopatu polskiego szczególnie zainteresowani problematyką Akcji Katolickiej, z kard. prymasem J. Glempem na czele oraz katolicy świeccy, którzy aktualnie współpracują z hierarchią w przygotowaniu polskiego kształtu Akcji Katolickiej. Uczestnikami byli ponadto: aktualni członkowie Komisji Episkopatu ds. Apostolstwa i Krajowej Rady Katolików Świeckich, przedstawiciele Zjednoczenia i Stowarzyszenia Apostolstwa Katolickiego, studenci Instytutu Teologii Apostolstwa i alumni pallotyńskiego Wyższego Seminarium Duchownego oraz imiennie zaproszeni liderzy katolickich organizacji i ruchów apostołskich w Polsce.

1. Ogólne założenia

Otwarcia prac sympozjum dokonał kierownik Instytutu Teologii Apostolstwa – ks. prof. Witold Zdaniewicz SAC. Referat wprowadzający w tematykę sympozjum wygłosił w języku angielskim (z równoczesnym tłumaczeniem) ks. S. Freeman SAC.

---

* Redaktorem biuletynu jest ks. Eugeniusz W e r o n SAC, Warszawa-Oltarzew.

Temat referatu: „Święty Wincenty Pallotti jako poprzednik Akcji Katolickiej”. Referent ukazał postać i działalność Pallottiego na szerokim tle stosunków społeczno-politycznych i kościelnych XIX wieku. Ukazał powiązania jego poglądów z prądami eklezjologii tamtego czasu. Uzasadnił prekursorstwo poglądów Pallottiego na rolę ludzi świeckich w posłannictwie Kościoła. Ukazał pionierskie znaczenie idei o powołaniu wszystkich członków Kościoła do apostołstwa. Myśl ta stanowiła zapoczątkowanie nowszej eklezjologii oraz teologii laikatu i apostołstwa. Stając w obronie tych idei, św. W. Pallotti napotykał wiele trudności, także ze strony ówczesnej władzy kościelnej. W rezultacie, dzieło jego życia, Stowarzyszenie (Zjednoczenie) Apostołstwa Katolickiego zostało przejściowo nawet rozwiązane przez papieża Grzegorza XVI a następnie, po śmierci założyciela zmieniono jego nazwę (1854 r.) na Pia Societas Missionum. Pierwotną nazwę przywrócono dopiero w 1947 r., kiedy uprzedzenia do zapoczątkowanej przez św. W. Pallottiego nowej eklezjologii zostały w Kościele definitywnie przezwyciężone. Nastąpiło to ostatecznie na Soborze Watykańskim II. Wspomniane trudności stanowią dzisiaj potwierdzenie tej prekursorskiej roli św. W. Pallottiego, która została dostrzeżona i uznana później przez samego twórcę współczesnej Akcji Katolickiej – papieża Piusa XI.

Kolejną prelekcję na temat: „Trzeba, aby Akcja Katolicka na nowo odżyła” – wygłosił prymas Polski kard. J. Glemp. Zwrócił on uwagę, że wznowiona Akcja Katolicka, do której się przygotowujemy, nie może być taka sama jak ta z okresu międzywojennego, a to z tego powodu, że zmieniły się warunki. Mamy za sobą doświadczenie totalitaryzmu, a obecnie przeżywamy doświadczenie sekularyzmu. Zmieniła się także sytuacja w Kościele i ciągle nadal się zmienia. Żyjemy w dobie „nowej ewangelizacji” i apostołstwa świeckich. Pojawiły się w Kościele ruchy odnowy. A u nas w Polsce trwają przygotowania do II Synodu Plenarnego i powstają w diecezjach oraz w parafiach rady duszpasterskie i ekonomiczne. Rodząca się na nowo Akcja Katolicka w Polsce musi się dostosować do tej nowej sytuacji. Szczególniejszego przemyślenia wymaga obecnie zwłaszcza stosunek Akcji Katolickiej do istniejących już nowych ruchów kościelnych. Każdy z tych ruchów ma jakiś własny charyzmat, podczas gdy Akcja Katolicka nie posiada własnego charyzmatu. Jej zadaniem jest koordynacja i jednoczenie działalności ruchów w ramach wspólnego posłannictwa Kościoła, przy zachowaniu i poszanowaniu charyzmatu każdego poszczególnego ruchu. Tak widzi prymas najbardziej istotne zadania Akcji Katolickiej, która konkretnie ma rozpoczynać działalność na szczeblu parafii. Kardynał prymas przypomniał już wcześniej wydane przez siebie zalecenia dla archidiecezji warszawskiej. Zalecenia te, oprócz szczegółowych wytycznych organizacyjnych, kładą zasadniczy akcent na priorytetową potrzebę formacji członków. Formacja ma zabezpieczyć działalność przed aktywizmem oraz typowymi trudnościami, które czyhają na ludzi zaangażowanych w działalność doczesną i w sferę polityki. Ta działalność ma wielkie znaczenie dla naszego kraju, a także i dla Kościoła w perspektywie trzeciego tysiąclecia.

Po prymasie Polski zabrał głos wysłannik kard. E. Pironio, podsekretarz Papieskiej Rady ds. Świeckich, Urugwajczyk, prof. Carriquiri Guzmán (Rzym).

Mówił na temat: „Współczesny stan Akcji Katolickiej w Kościele powszechnym”. Referent wskazał najpierw na przyczyny kryzysu, jaki przechodziła Akcja Katolicka w związku z Soborem Watykańskim II i bezpośrednio po Soborze. Powodem tego kryzysu – jego zdaniem – były pewne formy klerykalizmu polegającego na ograniczeniu roli świeckich do roli narzędzia wykonujących zlecenia hierarchii. Były też inne przyczyny. Akcja Katolicka m.in. nie uwzględniała w dostatecznej mierze potrzeby specjalizacji środowiskowej w apostołstwie. W niektórych państwach (totalitarnych) ograniczano działalność czy wręcz zabroniono istnienia Akcji Katolickiej. Po dostosowaniu statutów Akcji Katolickiej do wskazań soborowych następowało stopniowe ożywienie i wzrost aktywności i roli Akcji Katolickiej. W ostatnich latach zorganizowano Międzynarodowe Forum Akcji Katolickiej, które ma służyć wzmocnieniu jej znaczenia w Kościele i w świecie. Obecnie zwraca się uwagę na pięć cech Akcji Katolickiej. Ma być ona szkołą świętości, miejscem formacji, znakiem wspólnoty (komunii) Kościoła; ponadto ma być zacznem nowej ewangelizacji i duchowej mocy współczesnego katolika. Głównym miejscem istnienia i działalności Akcji Katolickiej powinna stać się parafia. Członkostwo w Akcji Katolickiej nie może być uważane za przywilej, ale za służbę dla wspólnego dobra. Szczególnym jej zadaniem na terenie kościelnym jest koordynowanie działalności organizacji i ruchów odnowy. W dyskusji nad referatem podkreślano, że Akcja Katolicka ma do spełnienia ważną rolę. Jaką jest zapełnianie istniejącej luki w strukturach organizacyjnych Kościoła.

Bardzo ważny, ale i trudny temat, podjął w swoim wystąpieniu abp Józef Michalik: „Możliwość wznowienia Akcji Katolickiej w Polsce”. Referent rozpoczął od stwierdzenia, że Akcja Katolicka jest Kościołowi w Polsce potrzebna, gdyż bez niej infrastruktura organizacji kościelnych byłaby niekompletna. Aby Akcja Katolicka mogła spełnić pokładane w niej oczekiwania, konieczne są pewne warunki. Wśród tych warunków nieodzowna jest najpierw pewna wizja Kościoła. W tej wizji świeccy muszą zająć właściwe im i nie do zastąpienia miejsce. Potrzebna jest z kolei należycie rozumiana teologia laikatu. Do prawidłowego zaś jej funkcjonowania potrzebna jest pogłębiona teologia chrztu. Prowadzić ona powinna do odnowionej koncepcji duszpasterstwa, w której świeccy mają zająć należne sobie miejsce i odegrać własną rolę. Dotychczasowe duszpasterstwo – zdaniem referenta – doprowadziło ludzi do zajmowania niechętniej postawy względem polityki. Trzeba w tej sprawie dokonać gruntownej zmiany, aby Akcja Katolicka mogła prawidłowo wystartować. Należy więc ludziom świeckim wskazywać właściwe im miejsce i obowiązki w polityce i w ogóle w sferze spraw doczesnych. Pomimo to, że do zadań Akcji Katolickiej, jako organizacji, nie należy uprawianie polityki partyjnej, to jednak obowiązkiem jej jest formacja sumień w tym zakresie. Musi więc ona w przyszłości – przynajmniej pośrednio – podjąć odpowiedzialność także i za życie społeczne i polityczne w naszym kraju. Nawet już na obecnym etapie przygotowań Akcja Katolicka staje się wyzwaniem i prowokacją, tak dla sumień katolików jak i ludzi niewierzących.

Z kolei, spośród zagranicznych prelegentów, zabrał głos świecki działacz Włoskiej Akcji Katolickiej Daniele De Paoli. W swojej wypowiedzi (po włosku) przedstawił on sytuację istniejącą aktualnie we Włoszech. Ukazał najpierw Włoską

Akcję Katolicką od strony statystycznej: liczy ona obecnie 515 tys. członków. Istnieje jednak nie we wszystkich 200 diecezjach włoskich. Jest dla nas zaskakująca ta nieobecność Akcji Katolickiej w jednej trzeciej części z ogólnej liczby diecezji. Autor nie wyjaśnił przyczyn tej nieobecności. Włoska Akcja Katolicka rekrutuje swoich członków ze wszystkich klas społecznych. Są wśród nich robotnicy i przemysłowcy, młodzież studiująca i inteligencja uniwersytecka. Swoją główną aktywność skupia na formacji członków. Jest to formacja katechetyczna i naukowa, etyczna i społeczno-polityczna. Dysponuje własnym wydawnictwem i prasą periodyczną. W ostatnich latach kładzie się duży nacisk na szkolenie członków przez Tygodnie formacyjne, kursy społeczno-polityczne itp.; tworzy się szkoły etyki zawodowej i ekonomii. Dostrzega się obecnie potrzebę zmiany statutu Akcji Katolickiej zatwierdzonego jeszcze w roku 1969 przez papieża Pawła VI. W przygotowaniu jest nowa wersja statutu uwzględniająca te zmiany, które się dokonały po Soborze w Kościele i w społeczeństwie włoskim.

2. Polskie uwarunkowania

Jak łatwo można się domyśleć, na przyszły kształt Akcji Katolickiej w naszym kraju duży wpływ wywierać będzie historia Akcji Katolickiej, takiej jaka istniała w okresie międzywojennym, czyli w czasach II Rzeczypospolitej. Referaty na ten temat wygłosili: ks. E. Weron SAC oraz ks. W. Zdaniewicz SAC. Ponieważ historię międzywojennej Akcji Katolickiej opisano i zamieszczono już w poprzednich zeszytach naszego Biuletynu, dlatego tutaj pominięto streszczenie tych wypowiedzi.

Z kolei, problematykę II Synodu Plenarnego w relacji do Akcji Katolickiej podjął w drugim dniu obrad – sekretarz Konferencji Episkopatu bp. T. Pieronek. W swoim wykładzie podał najpierw ogólne informacje o aktualnym stanie prac synodalnych, w których ważną rolę pełnią świeccy katolicy. Czynnych, a raczej zarejestrowanych, jest ponad 6 tys. zespołów synodalnych. Nawet, jeśliby założyć, że tylko połowa tych zespołów (tzn. 3 tys.) pracuje efektywnie, to i tak jest to wielka ilość ludzi zaangażowanych w sprawy Synodu i Kościoła. Wysłunięto nawet sugestię (uczynił to prymas J. Glemp) aby te zespoły przemianować od razu na Akcję Katolicką. Powstałaby w ten sposób duża organizacja ludzi naprawdę aktywnych, a Synod Plenarny zostałby niejako zawłaszczony przez Akcję Katolicką. Bp. T. Pieronek nie zgadza się na takie „zawłaszczenie”, gdyż inne są cele i natura Synodu niż Akcji Katolickiej. Nie mniej jednak sam pomysł takiego zbliżenia Synodu i Akcji Katolickiej wskazuje na istnienie wielu cech wspólnych. Synod Plenarny może i powinien się stać dobrym przygotowaniem ludzi dla powstającej Akcji Katolickiej. Wspólnym zadaniem Synodu i Akcji Katolickiej powinno być upodmiotowienie i uaktywnienie ludzi świeckich do nowej ewangelizacji. Potrzebne jest w tym zakresie wspólne dokształcenie i przygotowanie tak ludzi świeckich jak i duchowieństwa.

W dyskusji nad tym referatem zwrócono uwagę na pilną potrzebę zaangażowania się katolików świeckich w politykę. Katolicy powinni występować zawsze „z otwartą przyłbicą” jako katolicy. Bp. Pieronek odpowiadał, że widzi raczej większą potrzebę działalności autentycznie katolickiej, także i w polityce, ale bez ostentacyj-

nego manifestowania swej katolicyzacji. Widziałby chętniej katolików działających po katolicku, ale rozproszonych w różnych partiach politycznych, aniżeli zgrupowanych w jednej partii pod katolickim szyldem. Wtedy Kościół polski znalazłby się w dogodniejszej dla siebie sytuacji politycznej.

Kolejny temat: „Krajowa Rada Katolików Świeckich a Akcja Katolicka” – podjął bp J. Życiński (Tarnów). Referent opisał najpierw ogólną sytuację kościelną, w jakiej powstawała Krajowa Rada. Motywem jej powołania była potrzeba, a nawet konieczność, ukonstytuowania się jakiegoś przedstawicielstwa świeckich katolików, którego brak dawał się bardzo odczuć. Ten brak był wynikiem zakazów totalitarnego państwa, które uniemożliwiało istnienie jakichkolwiek organizacji katolickich. W rezultacie, ludzie świeccy byli reprezentowani dotąd, z konieczności niejako, przez hierarchię, głównie przez Komisję Episkopatu ds. Apostolstwa Świeckich. Kiedy przystępowano do organizowania Krajowej Rady Katolików Świeckich, pierwszymi jej członkami – ze względu na długą tradycję – byli świeccy katolicy z Komisji ds. Apostolstwa. Tak powstał najpierw załączek Krajowej Rady w roku 1992. Stopniowo dołączano do niej przedstawicieli z duszpasterstw środowiskowych a następnie także z organizacji oraz z ruchów katolickich. W sierpniu 1994 przyjęto tymczasowy statut Rady. Obecnie zmierza się do coraz pełniejszej reprezentatywności katolickich zrzeszeń działających na terenie kraju. Zadaniem Krajowej Rady nie jest zarządzanie apostolstwem ludzi świeckich (jak to się niekiedy sugeruje), ale tylko wspieranie inicjatyw katolickich oraz informowanie hierarchii o działalności i dezyderatach laikatu. Wbrew szerzącym się pogłoskom Krajowa Rada nie ma zamiaru ani kompetencji do zastępowania Akcji Katolickiej we właściwych jej zadaniach.

Sprawę stosunku ruchów odnowy do Akcji Katolickiej omówił bp E. Samsel (Elk). Zwrócił on uwagę najpierw na czynnik organizacyjny, który jest nieodłączną cechą Akcji Katolickiej, w przeciwieństwie do ruchów, które z zasady unikają lub minimalizują organizację swoich adeptów. Akcja Katolicka jest potrzebna ruchom właśnie jako czynnik pewnej stabilizacji i koordynacji działań. Modelem Akcji Katolickiej najbardziej korzystnym dla ruchów byłby model federacyjny, gdyż najlepiej zabezpiecza on autonomię oraz własne charyzmaty poszczególnych ruchów. Akcja Katolicka powinna tworzyć pewną płaszczyznę porozumiewania się ruchów między sobą. Terenem porozumiewania się powinna być przede wszystkim parafia, pojmowana jako „komunia” i jako „wspólnota wspólnot”. Niezastąpioną rolę w ruchach odnowy jak i w Akcji Katolickiej powinien pełnić kapłan – asystent, który zabezpiecza prawowierność katolicką w tego typu zrzeszeniach. Obecność kapłana jest szczególnie ważna w świeżo powstających ruchach odnowy, które bez pomocy kapłana mogą łatwo ześliznąć się na drogę sekciarstwa.

Pokrewny temat: „Istniejące organizacje laikatu polskiego a Akcja Katolicka” – podjął prof. K. Czapliński (Wrocław). Omówił to zagadnienie w świetle obowiązujących wskazań soborowych oraz innych dokumentów kościelnych. Tekst tego przemówienia przekazujemy w drugiej części naszego Biuletynu.

Pan K. Jaśkiewicz i pani A. Knysok opracowali – w formie dwugłosu – temat: „Zadania Akcji Katolickiej w nowej ewangelizacji”. Zwrócili najpierw uwagę na

rozumienie i określenie „nowej ewangelizacji”. W swej istotnej treści nowa ewangelizacja jest niczym innym jak „dzieleniem się Ewangelią”. Ma ona być „nowa” w zapale, w stosowanej metodzie i w używaniu nowych środków (jak np. środki społecznego przekazu itp.). Dotyczy to katechezy, nawrócenia i świętości życia. Musi objąć także nasz stosunek do pracy zawodowej, cierpienia i życia rodzinnego. Ostatecznym celem Akcji Katolickiej jest przygotowanie Królestwa Bożego. Środkami do tego celu są: nawrócenie, duchowa formacja, wychowanie społeczne oraz dawanie świadectwa życia w pełni chrześcijańskiego. Takie świadectwo staje się możliwe przez realizację jedności wiary i działania. – W dyskusji zwrócono uwagę na konieczność ewangelizacji, a właściwie reewangelizacji, najpierw samych chrześcijan, a następnie dopiero staje się możliwa, ewangelizacja niewierzącego świata. W działalności Akcji Katolickiej trzeba mieć na uwadze uniwersalizm zadań, gdyż podejmuje ona i kontynuuje posłannictwo całego Kościoła w stosunku do świata.

Ostatnim tematem, przewidzianym w planie sympozjum, to: „Zadania formacyjne Akcji Katolickiej ze szczególnym uwzględnieniem ludzi młodych”. Opracowanie tego tematu powierzono p. K. Gurbie i ks. redaktorowi J. Bagrowiczowi (Kraków-Włocławek). Wnikliwą charakterystykę współczesnego pokolenia młodzieży przeprowadził ks. J. Bagrowicz. Opisał swoisty paradoks, że chociaż czas młodości (tj. młodość) rozpoczyna się wcześniej, to jednak okres dochodzenia do dojrzałości trwa dłużej i przeciąga się nawet ponad 30 rok życia. Na skutek tego kształtuje się jakby „nowa klasa społeczna” młodzieży. W związku z tym narastają też kłopoty związane z integracją młodych z pokoleniem ludzi dorosłych. Wzrastają postawy roszczeniowe młodzieży. Te fakty zmuszają także do modyfikacji metod katechizowania młodzieży. Narastają też kłopoty z religijną aktywizacją młodzieży. Niedostosowanie metod wychowawczych do zmieniających się potrzeb i odczuć młodzieży prowadzi nieuchronnie do jej odchodzenia od Kościoła i powoduje dość częste i narastające zjawisko przechodzenia młodych do sekt, które lepiej potrafią zaspokajać potrzebę wspólnotowości. W stosowaniu odpowiednich metod należy uszanować prawo młodzieży do swobodniejszego wyrażania swoich uczuć religijnych, także poprzez ciało i odpowiednie gesty, jak to ma miejsce niekiedy w muzyce młodzieżowej. Metoda ekspresji pantomimicznej jest wysoko ceniona przez młodzież, także w zakresie życia wewnętrznego i religijnego. W końcowych wnioskach ks. J. Bagrowicz zalecił odrzucenie zajmowanej niekiedy przez starszych postawy osądzającej. Natomiast zawsze pozostaje w mocy obowiązek dawania świadectwa. Młodzież bowiem uznaje tylko tych wychowawców, którzy są jednocześnie świadkami. – W dyskusji zwrócono uwagę na ciągle widoczne skutki 50 lat trwającej ateizacji szkolnictwa oraz zastanawiano się nad sposobami przezwyciężania tych skutków w życiu współczesnego pokolenia młodych Polaków.

3. Dyskusja panelowa

Pod koniec dyskusji sympozjalnej zorganizowano panel na temat: „Polski kształt Akcji Katolickiej”. Do dyskusji panelowej zaproszono pięć osób (pani I.

Pawlak, redaktor J. Bagrowicz, redaktor S. Wilkanowicz, prof. A. Potocki, alumn z Ohtarzewa).

Dyskusji przewodniczył prof. Maciej Giertych. W pierwszej rundzie wypowiedzi dostrzeżono i uznawano, w oparciu o analizę sytuacji Kościoła, potrzebę wznowienia w Polsce Akcji Katolickiej. Wskazywano na konieczność dokonania niezbędnych przygotowań. Redaktor S. Wilkanowicz zaprzeczył zdecydowanie jakoby obecnie można było z góry przewidzieć czy zaprogramować jakiś jeden model (kształt) Akcji Katolickiej dla Polski. Taki model może być wypracowany dopiero na drodze żmudnych poszukiwań i prób. Tak więc polski kształt Akcji Katolickiej jest sprawą raczej odleglejszej przyszłości. Na obecnym etapie poszukiwań – zdaniem S. Wilkanowicza – należy się skupić na przygotowaniu właściwej metody pracy, która pozwoli w przyszłości zrealizować własny model Akcji Katolickiej. Zauważono także pilną potrzebę przekładu języka teologicznego na język bardziej potoczny w przekazywaniu prawd wiary. Jest to konieczny warunek dotarcia do szerokich warstw ludzi świeckich.

W drugiej rundzie dyskusji panelowej, w której szukano odpowiedzi na pytanie, jaki powinien być stosunek Akcji Katolickiej do innych zrzeszeń i ruchów katolickich – postulowano postawę wzajemnego otwarcia i zaufania. Przyszły model Akcji Katolickiej nie może i nie powinien budzić obaw o zamiary zaborcze wobec innych organizacji czy ruchów. To wzajemne poszanowanie się różnych zrzeszeń oraz ich zadań i charyzmatów jest warunkiem spokojnej i owocnej współpracy w ramach misji ewangelizacyjnej. Zwrócono też uwagę na fakt, że niezależnie od zaistnienia Akcji Katolickiej, pisanej z dużej litery, prowadzona jest „akcja” przez istniejące organizacje i ruchy, którą trzeba uszanować i zachować. Jest ona bowiem wyrazem autentycznego i spontanicznego apostołstwa ludzi świeckich.

Pod koniec dyskusji, w głosach z sali, padały liczne postulaty dotyczące m.in. potrzeby radykalizmu ewangelicznego jako niezbędnego warunku owocności Akcji Katolickiej. Zauważono potrzebę tworzenia od zaraz katolickich zespołów zadaniowych, dotyczących także i sfery życia gospodarczego. Akcja Katolicka nie będzie mogła w przyszłości pomijać sektora gospodarki narodowej (W. Bojarski). Zwrócono też uwagę na pilną potrzebę zorganizowania badań naukowych nad problematyką Akcji Katolickiej. Niektórzy dyskutanci wyrazili żal, że w czasie sympozjum zbyt mało uwagi poświęcono relacjom i świadectwom z tych diecezji, w których Akcja Katolicka już rozpoczęła swoją działalność (A. Potocki).

W słowie zamykającym prace sympozjalne prof. Maciej Giertych i ks. rektor Bogusław Szpakowski SAC, jako gospodarz terenu, wyrazili podziękowanie prelegentom i uczestnikom za twórczy trud, jaki włożyli we wspólne dzieło przygotowania gruntu pod przyszły rozwój Akcji Katolickiej w Polsce. Uroczysta Msza św. dziękczynna, koncelebrowana pod przewodnictwem ks. generała S. Freemana SAC, stanowiła mocny akord końcowy obchodów 200 rocznicy urodzin św. Wincentego Pallottiego, „prekursora” Akcji Katolickiej.

ks. Eugeniusz Weron SAC, Ohtarzew

II. ORGANIZACJE LAIKATU POLSKIEGO A AKCJA KATOLICKA

(Wypowiedź na Sympozjum w Oltarzewie z okazji 200 rocznicy
urodzin św. Wincentego Pallottiego
27-29 kwietnia 1995)

Przez organizacje laikatu rozumie się niekiedy tak ruchy jak i stowarzyszenia. Ograniczę się tutaj do omówienia stowarzyszeń katolickich.

Po odzyskaniu wolności powstało w Polsce wiele stowarzyszeń, wobec czego trudno jest podać nie tylko ich wykaz czy liczbę, lecz także przedstawić ich typologię. W tej sytuacji wskazane jest przywołać dokumenty Kościoła odnoszące się do stowarzyszeń katolickich; wtedy każde z nich będzie mogło łatwiej dokonać własnego samookreślenia.

1. Duch Święty wzywa wszystkich

„Duch Święty, który przez niesienie słowa i głoszenie Ewangelii wzywa wszystkich ludzi do Chrystusa i budzi w sercach posłuszeństwo wierze – kiedy wierzących w Chrystusa rodzi w chrzcie do nowego życia, wówczas gromadzi ich w jeden lud Boży, który jest rodzajem wybranym, królewskim kapłaństwem, narodem świętym, ludem nabytym”¹.

Wezwanie to odnosi się w równym stopniu do duchownych jak też do świeckich. Dają temu wyraz liczne dokumenty Kościoła. Czytamy bowiem: „Kościół nie jest naprawdę założony, nie żyje w pełni, ani też nie jest doskonałym znakiem Chrystusa wśród ludzi, jeżeli wraz z hierarchią nie istnieje i nie pracuje autentyczny laikat. Ewangelia bowiem nie może zapuścić głębokich korzeni w umysłach, w życiu i pracy jakiegoś narodu bez czynnego udziału ludzi świeckich”².

Położenie nacisku na współdziałanie świeckich wynika m.in. z tego, że należą oni równocześnie do Ludu Bożego i do społeczności cywilnej, uczestniczą w bogactwie kulturowym narodu, w którym się urodzili i działalnością swoją przyczyniają się do tego, aby wszystko było poddane Bogu. Dlatego też mają swoim słowem i życiem dawać świadectwo o Chrystusie w sposób dostosowany do warunków i kultury społeczeństwa, w którym żyją³.

2. Prawo do zrzeszania się świeckich

Zrzeszanie się świeckich jest znakiem wspólnoty i jedności Kościoła w Chrystusie. Z tej racji świeckim przysługuje prawo do zrzeszania się. Jest to uznanie wolności świeckich w Kościele. Wolność ta jest autentycznym prawem i nie wynika z żadnego

---

¹ *Dekret o działalności misyjnej Kościoła* (DM) 15; por. też *Konstytucja Dogmatyczna o Kościele* (KK) 9 oraz *Prawo Kan.* 204 § 1.

² DM 21; por. też *Dekret o Apostolstwie świeckich* (DA) 10; KPK kan. 268.

³ DM 21.

nadania, lecz wywodzi się z chrztu jako sakramentu wzywającego do aktywnego udziału w komunii i misji Kościoła⁴.

Zrzeszanie się było zawsze aktualne w dziejach Kościoła, o czym świadczą istniejące do dziś bractwa, trzecie zakony i stowarzyszenia. Niezwykłe ożywienie nastąpiło jednak w czasach najnowszych. Rozwinęły się bowiem bardzo liczne i zróżnicowane formy zrzeszeń: stowarzyszenia, grupy, wspólnoty i ruchy. „Obok zrzeszeń tradycyjnych wyrosły nowe ruchy i stowarzyszenia o specyficznym charakterze i celach: wielkie jest bowiem bogactwo i wielorakie zasoby, którymi Duch Święty ożywia Kościół, wielkie też są zdolności organizacyjne i wspaniałomyślność laikatu⁵.

3. Kościelny charakter zrzeszeń laikatu

Z komunii (wspólnoty) i misji (posłannictwa) Kościoła wynikają następujące podstawowe kryteria określające charakter każdego bez wyjątku zrzeszenia osób świeckich w Kościele⁶. Są to:

3.1. Stawianie na pierwszym miejscu powołania do świętości każdego chrześcijanina. W myśl tej zasady wszystkie bez wyjątku zrzeszenia laikatu starają się pełnić rolę narzędzia służącego świętości, wysuwając na pierwsze miejsce ścisłą łączność między życiem praktycznym a wiarą.

3.2. Odpowiedzialność w wyznawaniu wiary katolickiej. Wyraża się to tym, że przyjęcie i przepowiadanie prawdy o Chrystusie, Kościele i człowieku jest zgodne z interpretacją nauczycielskiego urzędu Kościoła. Każde zrzeszenie jest więc miejscem głoszenia wiary, przybliżaniem do wiary i wychowaniem w wierze z zachowaniem pełnej jej treści.

3.3. Świadectwo trwałej i autentycznej komunii. Znajduje ono wyraz w synowskim odniesieniu do papieża (źródła jedności Kościoła powszechnego), do biskupa (źródła i fundamentu Kościoła partykularnego) i zachowania wzajemnego szacunku w stosunkach z wszystkimi formami apostołstwa w Kościele.

3.4. Zgodność z apostołskim celem Kościoła i udział w jego realizacji. Oznacza to, że zrzeszenia powinny coraz bardziej stawać się podmiotem nowej ewangelizacji. Zobowiązuje to zrzeszenia do takiego kształtowania sumienia ich członków, aby przepajali oni różne społeczności i środowiska duchem Ewangelii.

3.5. Zaangażowanie w obecność w ludzkiej społeczności. Jest to służba na rzecz pełnej godności człowieka, zgodna ze społeczną nauką Kościoła.

---

⁴ Por. *Christifideles Laici* (Chl) 29; a także DA 18 i 19; KK 37; DM 15; KPK Kan. 215 i 225.

⁵ Chl 29.

⁶ Chl 30.

4. Po owocach poznacie ich

Spełnienie podanych wyżej kryteriów poznaje się przez konkretne rezultaty towarzyszące życiu i działalności rozmaitych stowarzyszeń ludzi świeckich, a mianowicie (por. Chl. 30) przez:

- Ożywienie modlitwy, kontemplacji, życia liturgicznego i sakramentalnego;
- Działania na rzecz wzrostu powołań do sakramentalnego kapłaństwa i do życia konsekrowanego;
- Gotowość uczestniczenia w działaniach Kościoła na szczeblu lokalnym, krajowym i międzynarodowym;
- Zaangażowanie w dziedzinie katechezy i wychowania chrześcijańskiego;
- Organizowanie i animacja dzieł charytatywnych, kulturalnych i duchowych, obecność świadomych chrześcijan w różnych środowiskach społecznych;
- Duch wyrzeczenia i powrót do ewangelicznego ubóstwa – jako źródła wspaniałomyślnej miłości wszystkich ludzi;
- Nawrócenie na drogę życia chrześcijańskiego lub powrót do wspólnoty ochrzczonych tych ludzi, którzy niegdyś odeszli.

5. Posługa pasterzy

„Pasterze Kościoła, także wtedy gdy stają wobec możliwych i zrozumiałych trudności, związanych z działalnością zrzeżeń, które już istnieją, lub powstawaniem nowych, nie mogą uchylać się od spełniania posług wchodzących w zakres sprawowanej przez nich władzy, nie tylko ze względu na dobro Kościoła, ale także dla dobra samych stowarzyszeń laikatu. W tym sensie dziełu oceny i weryfikacji winien towarzyszyć wysiłek kierowania, a przede wszystkim zachęta do rozwoju stowarzyszeń ludzi świeckich w komunii i misji Kościoła” (Chl 31, por. też DA 21, KK 30, DM 15, KPK kan. 275).

6. Kapłani, diakoni, katechiści, Akcja Katolicka

„Do założenia Kościoła i rozwoju wspólnoty chrześcijańskiej konieczne są różne urzędy, powoływane przez Boga spośród wiernych; winny one doznawać od wszystkich troskliwego poparcia i czci. Zalicza się do nich urząd kapłanów, diakonów i katechistów oraz Akcję Katolicką. A również zakonnicy i zakonnice pełnią obowiązujące ich posłannictwo zakorzeniania i umacniania w duszach królestwa Chrystusowego oraz rozszerzania go przez modlitwy i dzieła apostołskie” (DM 15).

Jan Paweł II w *Christifideles Laici* 31 stwierdza, że jest wskazane, aby pewne ruchy i stowarzyszenia, ze względu na ich zasięg krajowy lub międzynarodowy, zostały oficjalnie uznane i zatwierdzone przez kompetentne władze kościelne, które będą je specjalnie popierać, biorąc za nie szczególną odpowiedzialność (por. też DA 24).

Do form apostołstwa świeckich, które pozostają w szczególnej relacji do hierarchii zalicza się ruchy i stowarzyszenia Akcji Katolickiej, w której „świeccy droga

wolnego wyboru zrzeszają się w formie organizacyjnej i trwałej struktury, aby pod działaniem Ducha Świętego, w łączności z biskupem i kapłanami, służyć wiernie i aktywnie, zgodnie ze specyfiką własnego powołania i przy użyciu stosownych metod, rozwojowi całej chrześcijańskiej wspólnoty, realizacji duszpasterskich przedsięwzięć i ożywienia duchem Ewangelii wszystkich dziedzin życia” (Chl 31).

7. Wymagania stawiane Akcji Katolickiej

Wspomniane wyżej formy apostołstwa, niezależnie od tego czy noszą nazwę Akcji Katolickiej czy też inną nazwę, powstają z zespolenia następujących czynników (DA 20):

7.1. Zgodność z apostołskim celem Kościoła...

Jest to wymaganie tożsame z podanym w p. 3.4. Jan Paweł II postawił bowiem to wymaganie wszystkim zrzeszeniom laikatu, tym samym przestało ono być wyróżnikiem Akcji Katolickiej.

7.2. Wyróżnikiem natomiast jest szczególny sposób współpracy świeckich z hierarchią, polega ona na:

- Wnoszeniu przez świeckich swoich doświadczeń;
- Przejęciu odpowiedzialności za kierowanie organizacjami;
- Wzięciu odpowiedzialności za rozeznanie warunków, w jakich ma się prowadzić duszpasterską działalność Kościoła;
- Podejmowaniu odpowiedzialności za planowanie i realizację programu działania.

7.3. „Świeccy działają w zjednoczeniu na wzór żywego organizmu, by w ten sposób dobitniej podkreślić wspólnotę Kościoła i spotęgować skuteczność apostołstwa”.

7.4. Świeccy mogą się zgłaszać samorzutnie lub też być zapraszani do działania i bezpośredniej współpracy z apostołatem hierarchicznym. Prowadzić oni będą działalność pod zwierzchnim kierownictwem samej hierarchii. Hierarchia może nawet zatwierdzić tę współpracę przez wyraźne udzielenie mandatu (por. też DA 24).

Z porównania wymagań stawianych wszystkim zrzeszeniom ludzi świeckich w Kościele (Rozdział 3) z wymaganiami stawianymi formom ogólnie nazywanym Akcją Katolicką (Rozdział 7) wynika, że cechą charakterystyczną Akcji Katolickiej jest włączenie jej w hierarchiczne struktury Kościoła. Do pewnego zatem stopnia Akcją Katolicką kierują świeccy; zwierzchnie zaś kierownictwo należy jednak do hierarchii.

„Organizacje, które zdaniem hierarchii posiadają te wszystkie cechy, należy uznać za Akcję Katolicką, chociaż zależnie od potrzeb miejscowych czy narodowych przybierają one różne formy i nazwy.

Święty Sobór gorąco poleca te instytucje, ponieważ odpowiadają one bez wątplenia potrzebom apostołskim Kościoła w wielu krajach. Zachęca kapłanów i świeckich w nich współpracujących, by wyżej wymienione cechy charakterystyczne coraz bardziej wprowadzali w życie i zawsze współpracowali po bratersku ze wszystkimi formami apostołstwa w Kościele” (DA 20).

Apelem Soboru o braterską współpracę chciałbym tę wypowiedź zakończyć.

Może warto jednak zauważyć taką analogię:

Wszyscy ochrzczeni są powołani do kapłaństwa powszechnego, jednak tylko nieliczni (bo około 1 na 2000) powołani są do kapłaństwa sakramentalnego na szczególną posługę dla całej wspólnoty Kościoła. Podobnie wszystkie zrzeczenia katolików świeckich powołane są do apostołstwa, jednak tylko niektóre z nich powołane są do szczególnej formy posługi otoczonej specjalną opieką hierarchii i przez tę hierarchię są kierowane dla dobra całego Kościoła.

Kazimierz Czapliński, Wrocław